

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
ÂŞIK VEYSEL HATIRASINA
GELENEK VE EDEBİYAT ÖZEL SAYISI
YIL 9, EKİM 2023

Dr. Öğr. Üyesi Muzaffer ÇANDIR

Manisa Celâl Bayar Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Manisa/TÜRKİYE
candir45@yahoo.com
ORCID

**MANEVİ DEĞERLERİMİZİN
ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNE
YANSIMASI**

REFLECTION OF OUR SPIRITUAL
VALUES IN ÂŞIK VEYSEL'S POEMS

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 26.05.2023
Kabul Tarihi: 29.08.2023
Yayımlanma Tarihi: 01.10.2023

Article Information: Research Article
Received Date: 26.05.2023
Accepted Date: 29.08.2023
Date Published: 01.10.2023

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Çandır, Muzaffer, "Manevi Değerlerimizin Âşık Veysel'in Şiirlerine Yansıması", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Âşık Veysel Hatırasına Gelenek ve Edebiyat Özel Sayısı, Ekim 2023, s. 252-275.

Çandır, Muzaffer, "Reflection of Our Spiritual Values in Âşık Veysel's Poems", *Hikmet-Journal of Academic Literature, Tradition and Literature Special Issue in Memory of Âşık Veysel*, September 2023, p. 252-275.

10.28981/hikmet.1303068

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
ÂŞIK VEYSEL HATIRASINA
GELENEK VE EDEBİYAT ÖZEL SAYISI
YIL 9, EKİM 2023

Dr. Muzaffer ÇANDIR

MANEVİ DEĞERLERİMİZİN ÂŞIK VEYSEL'İN ŞİİRLERİNE YANSIMASI

REFLECTION OF OUR SPIRITUAL VALUES IN AŞIK VEYSEL'S POEMS

ÖZ

Bir toplumu ayakta tutan ve tarihsel süreç içinde devamlılığını sağlayan en başta gelen unsur manevi değerlerdir. Buna ahlaki değerler de denir. Bir toplumdaki örgün eğitimin amacı bu değerlerin öğretmenler tarafından çocuk ve gençlere verilmesidir. Yaygın eğitim ise bu manevi değerlerin hayatın tüm aşamalarında gündemde tutulması ve insanlarda farkındalık oluşturulmasıdır. Manevi değerlerin toplum üzerinde etkisi büyüktür. Toplum sosyal yaşamlarındaki değer yargılarının bir bölümünü manevi unsurlar üzerinden belirler. Bu durum manevi değerlerin toplum içerisinde yayılmasının ve gelecek nesillere aktarılmasının önemi gösterir. Toplum arasında bu işlevi gerçekleştiren birçok unsur söz konusudur. Bu işlevi yerine getiren unsurlar bağlı bulunduğu milletin kültürüne de hizmet etmiş olur.

Genelde âşık edebiyatında, özelde ise Âşık Veysel'de toplumun dinamiklerinden manevi değerlerin şiirlere yerleştirilerek halkın okumalarının sağlanması önemli bir hizmettir. Veysel'in şiirleri bu konuda oldukça önemli hizmetlerde bulunmuştur. Âşık sadece yaşadığı dönemde değil vefatından sonra da toplumun değer yargılarının aktarılmasında ve yayılmasında önemli bir yere sahiptir. Bu makalede manevi değerler hakkında bilgi verilecek ve bunların şiire yansımaları örnek şiirlerle gösterilecektir.

Anahtar Kelimeler: Manevi Değerler, Âşıklık Geleneği, Âşık Veysel, Bektaşılık, Alevilik

ABSTRACT

Spiritual values are the foremost element that sustains a society and ensures its continuity in the historical process. This is also called moral values. The purpose of formal education in a society is to impart these values to children and youth by teachers. Non-formal education, on the other hand, means keeping these spiritual values on the agenda at all stages of life and raising awareness among people. Spiritual values have a great impact on society. Society determines some of the value judgments in their social lives through spiritual elements. This situation shows the importance of spreading spiritual values in society and transferring them to future generations. There are many elements that perform this function among society. The elements that fulfill this function also serve the culture of the nation to which they belong.

It is an important service to ensure that people read it by placing spiritual values from the dynamics of society in poems, in general in Âşık literature and in Âşık Veysel in particular. Veysel's poems have served very important in this regard. The minstrel has an important place in the transmission and dissemination of the value judgments of the society not only during her lifetime but also after her death. In this article, information about spiritual values will be given and their reflections on poetry will be shown with sample poems.

Keywords: Spiritual Values, Tradition of Minstrel, Âşık Veysel, Bektashism, Alevism

Giriş

Bu yazıda önce âşıklık geleneğinin geçmişten günümüze geliş sürecine kısaca değinilecek, sonra Âşık Veysel'in hayatının kısa özeti yapılacaktır. Daha sonra toplumun değer yargıları hakkında bilgi verilecek, son bölümde ise bu değer yargılarının Veysel'in şiirlerine yansımaları ele alınacaktır. Çalışmanın genel akışı içinde toplumun manevi değerleri hakkında da bilgi verilmesi düşünülmektedir.

İslam öncesi Türk topluluklarında halk sanatçıları doktorluk ve büyücülük yapmaktaydılar. Törenlerde dans ederken sazlarıyla da destan ve koşuk okuyarak kötü ruhları engellemeye çalışır, hastaları iyileştirirlerdi. Şaman, baksı veya ozan denilen bu önemli şahsiyetler yönettikleri ayinlerde kopuz kullanırlardı. İslamiyet'ten sonra eski geleneği devam ettiren ozanlar, kopuzu ellerinden bırakmamışlar, Dede Korkut hikayelerinde olduğu gibi söz söylerken, dua ederken, adsız ad verirken hep kopuz çalmışlardır.

Anadolu'nun İslamlaşmasında şehirden şehre ilahiler söyleyerek dolaşan dervişlerin üstlendiği fonksiyon, âşıklık geleneği içerisinde âşiğe yüklenen bir misyon olarak karşımıza çıkmaktadır.

İslam'ın kabulüyle ozan baksı geleneği âşıklığa evrilmiş, İslam'ı yaşama ve yayma gayesi ile tekkelerde bir araya gelen sûfiler zamanla elinde saz ile şiir söyleyip Anadolu'yu gezmişler ve bu amaca hizmet etmişlerdir. Ozan baksı geleneğinin âşıklığa dönüşmesi ve tekkedeki İslami anlayış zaman içinde sûfi ozan karakterini yani âşık tipini ortaya çıkarmıştır. Bu tip âşıkların bir kısmı Anadolu'ya gelen Yesevi erenlerinden Bektaşî kolu içinde geleneğin izlerini sürdürmüşlerdir. Bugün Cem törenlerini yöneten Alevi dedelerinin saz çalmaları, öğretilerini saz eşliğinde deyişlerle sürdürmelerine, semah dönerek ruhlarını arındırmalarına devam etmektedirler (Özdemir, 2010, 90). Bu tipin oluşmasında âşık şiirini derinden etkileyen tasavvufî düşüncenin ve tarikatların iyice yaygınlaştığı Osmanlı toplum hayatı ve yaşam biçiminin etkisi vardır (Karadayı, 2017, 45).

Âşık şiiri 13. Yüzyılda Anadolu'da gelişen tasavvuf edebiyatının devamı niteliğindedir. Genellikle herhangi bir tarikatın üyesi olmayan saz şairlerinin dünya görüşleri, kainatı kavrayışları ve örnek insan tipi kabulleri İslami inanç sisteminin Türk halkınca benimsenen şekline bağlıdır. Âşıklar Allah'ın bir lütfu olarak kendilerine verildiğine inandıkları şairlik yeteneği ve diğer nimetler için Allaha şükrederler ve Allah'ın yüceliğini daima dile getirirler. Veysel'in şiirlerinde de bu kabulü görmek mümkündür (Günay, 1993, 33).

Genel Hatlarıyla Veysel'in Kısa Hayatı ve Âşıklığı

Âşık Veysel'le ilgili yapılan akademik çalışmaların hemen hepsinde onun hayatı ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu bakımdan bu yazıda onun hayatından fazla bahsedilmeyecek, pek bilinmeyen özellikleriyle daha çok şiirlerine ilham kaynağı olan Türk milletinin manevi değerleri ön plana çıkarılacaktır.

Âşık Veysel'le ilgili bir yazı yazılacaksa bu yazıda mutlaka genel olarak Türk âşıklık geleneği içinde Alevi Bektaşî inancı ve bunun şiire yansımaları, Veysel'in görme engelli olması ve âşıklık geleneğinin zayıfladığı Cumhuriyet döneminin ilk yarısında ortaya çıkıp bu kültüre dikkat çekmesi gibi konuların irdelenmesi gerekir.

Yakın dönemde yaşamış ve Cumhuriyet öncesi ve sonrasını idrak etmiş olması, Türkiye'nin hem tek partili hem de çok partili dönemine şahitlik etmesi gibi özellikleri dolayısıyla Veysel, Türk halkının ve aydınının dikkatlerini çekmiştir. Ayrıca Veysel'in Anadolu tekke kültürüyle yetişmesi ve Yunus Emre tarzını takip eden Anadolu irfanına sahip olması da her kesimden insanımızın ilgi odağı olmasını sağlamıştır. Bu nedenle Türk halk şiiri sahasında hakkında en fazla yazı yazılan ozanımız Âşık Veysel'dir. Bu konuda Doğan Kaya'nın verdiği bilgiye göre Veysel hakkında yüzlerce makale, bildiri, konferans, radyo televizyon yayını, anma günleri de dâhil olmak üzere çok çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 2023 yılının Âşık Veysel yılı olması dolayısıyla hakkında birçok çalışma daha yapılacak olması rahatlıkla söylenebilir. Bugüne kadar Veysel'le ilgili 35 kitap yayımlanmıştır. Milliyet Sanat Dergisi, Sivas Folkloru Dergisi, Türk Folklor Araştırmaları, Maya Dergisi, Halk Ozanlarının Sesi gibi dergiler bir sayısını Âşık Veysel özel sayısı yapmıştır. Bunların yanında ülke dışında da onun hakkında İngilizce ve Fransızca makaleler çıkmıştır. Bunlara bakarak edebiyatımızda hakkında en fazla çalışma yapılan âşığın Veysel olduğunu söyleyebiliriz (Kaya, 2014, 96).

Âşık Veysel bilindiği gibi 1894 yılında Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuştur. Babası Karaca lakaplı Ahmet, annesi ise Gülizar'dır. Çocukluğu ve gençliği doğduğu köyde geçmiş, burada iki defa evlenmiş ve ilkinden doğan iki çocuğu da yaşamamış, ikinci evliliğini yaptığı Hafik'in Karayaprak köyünden Gülizar'dan ismi yedi çocuğu olmuştur.

Âşık Veysel Türk dünyasında da fazlasıyla tanınmış, eserleri oradaki birçok şaire ilham kaynağı olmuş hatta hakkında yazılar yazılmıştır. Onun şiirleri Azerbaycan Türkçesinden başka Kırgız ve Özbek Türkçesine de çevrilmiş, Kırım'da bir tepeye Veysel Tepesi denmiştir (Yıldırım, 2004, 43). Azerbaycan edebiyatının zirve isimlerinden Bahtiyar Vahapzade, Yunus Emre ile Âşık Veysel'i değerlendirirken şu ifadelerle yer verir. *"Yunus Emre'den 700 yıl sonra, Türk halkının bağrından Âşık Veysel'in sesi yükseldi, 20. yüzyılda. Âşık Veysel'in dili ile Yunus Emre konuşmaya başladı. Her çiçekte, her renkte, her seste, her nefeste, her duyulanda her duyduranda, her yolda, her yolcуда, her söyleyende ve her söyletende mana arayan ve bütün bu düşüncelerinde yaratılanın, evvelin ve sonun sırrını arayan bu halk ozanı, kendisinin ulu selefi Yunus Emre tefekkürü ile konuşmuyor mu? Bütün bunlar, Yunus'ta gördüğümüz hakikat arayışı değil mi? İnanıyoruz ki. Âşık Veysel'in çocuk yaşlarında gözlerini kaybetmesi de kendi üstadının Yani Yunus'un hakiki ortağı olmasına vesile teşkil etmiştir. Yunus, «Gözsüz beni kim görür» «Cahil beni göremez» dediği vakit ona akıl, marifet ve gönül gözüyle bakmayı tavsiye ediyordu. Gözlerini kaybeden Âşık Veysel, talihin ona verdiği bu cezanın tesellisini, dünyaya alelade gözlerle değil,*

mana ve hikmet gözleriyle bakmakta buldu. Yunus «Dünyaya hikmet gözüyle bak» demişti. Cismani gözden mahrum olan Veysel, dünyaya gönül gözüyle, hikmet gözüyle bakmak mecburiyetindeydi. O, baktı ve gördü.» (Bakiler, 1989, 108)

Âşık Veysel geleneksel âşıklık geleneğinin dışına çıkmış, âşıklığın tüm özelliklerini uygulamamıştır. Onda âşıklığın olmazsa olmazı diyebileceğimiz irticalen söylemeyi, bir ustaya çırak olup onunla bütün Anadolu'yu gezmeyi, isminden farklı olarak bir mahlas almayı ve hikaye anlatmayı göremezsiniz. O, şiiri bir emek işi, bir bilgi işi olarak değerlendirir. İbrahim Arslanoğlu'nun yaptığı bir röportajda: "... irticalen söylemek istemem. Manasız, mantıksız bir şey olur. Hem de ömürlü olmaz. Şiirde yaşama kudreti olmalı. Herkes benimsemeli." diyerek şiirin bir ilham işi olduğu kadar, bilgi meselesi olduğunu da ifade eder (Aytaç, 2013, 253).

Veysel'in saz çalmaya başlaması ve maneviyatla tanışması babasının onu Ortaköy'deki Mustafa Abdal tekkesine götürmesiyle ve buradan kendisine verilen üç telli çöğür sazla ilk defa tanışıp kendi kendine çalmasıyla başlar. Daha sonra ilk saz derslerini Molla Hüseyin'den alır. Sık sık geldiği Emlek yöresine gelen Divriği'nin Çamşılı yöresi saz ustalarından Ali Ağa ona Kul Abdal, Emrah, Tarsuslu Sıtkı gibi yöre âşıklarının şiirlerini öğretir. Burada saz çalıp türkü söylemenin yanında düşünce dünyasında da zenginleşme meydana gelir. Veysel'in Bektaşî öğretilerini öğrenmesi ve hayata geçirmesinde Balkan kökenli olup Mescit köyüne yerleşen Salman Baba'nın büyük etkisi olmuştur. Salman Baba Veysel'in kalp gözünün açılmasında ve maneviyatla tanışmasında adeta Mevlana'nın manevi hocası Tebrizli Şems gibi vazife görmüş, Veysel'e maneviyatın kapılarını açmıştır.

Âşık Veysel'in manevi ve gönül tarafını daha iyi anlamak için Salman Baba'ya ayrı bir yer ayırmak gerekir. Veysel'in yetişmesinde ve yaşamının şekillenmesinde çok önemli bir yeri olan ve ismi pek bilinmeyen Salman Baba, Arnavutluk'tan gelmiş çalışkan, aydın görüşlü bir Bektaşî Babasıdır. Veysel haftalarca Salman Baba ile muhabbetlerde sabahlamış, Salman Baba'nın yaşadığı süre içinde onu sık sık ziyaret edip sohbetlerinde bulunmuş, ölene kadar her hafta cuma günü dergâha gelip, burada üç gün kalmış, fikir ve öğütlerinden istifade etmiştir. Salman Baba, Veysel'in gönül evini yapan mimardır. Ona tasavvuf ilminin inceliklerini öğreten, kâmil insan olma yolunda önüne çıkan engelleri nasıl aşması gerektiği konusunda destek veren zattır. Bu bilgisi ve kâmil davranışları daha sonra şiirlerindeki derinlikte ve olgun davranışlarında görünecek ve ileride ülke çapında bir şöhret kazanmasını sağlayan amillerden biri olacaktır (Kurt, 2021, 103).

Kalp gözü açılan ve artık hem usta malı hem de kendi şiirlerini okuyan Veysel, yanında yardımcısı ve yol arkadaşı İbrahim daha sonra Küçük Veysel ile bütün Orta Anadolu'yu gezmiş, birçok plak doldurmuştur. Âşık Veysel bu yönüyle eski gezgin âşıklara benzemektedir. Bu süreçte en çok sevilen çalışmaları XIX. Yüzyıl halk şairlerinden İğdecikli Veli'nin "*Mecnun'um Leyla'yı*

gördüm” adlı türküsü ile kendisine ait olan “*Atatürk’e Ağıt*” adlı eserler olmuştur (Kaya, 2014, 17).

Gözleri görmeyen ve bundan dolayı okula gidemeyen Veysel’in okuması yoktu ama Anadolu irfanı dediğimiz sezgi gücü kuvvetli olan birisiydi. Sezgileri ve düşünme yeteneği güçlü olduğu için görememekten kaynaklanan eksikliğini bu iki özelliği telafi etmiştir. Hayatı incelendiğinde neredeyse keramet derecesinde güçlü olan sezgilerinin örnekleri çoktur. Veysel, tabir yerindeyse geleneğin emzirdiği, bu zengin kaynaktan kana kana içen bir âşıktır (Karataş, 2002, 690). Yani alim değildir ama ariftir. Bunun da en büyük sebebi onun doğduğu bölgedeki tekke ve ocak sahipleriyle kurduğu gönül bağları ile bilgiye ve öğrenmeye devamlı açık olmasıdır. Bu bağlamda Veysel’in yetiştiği ortamın da etkisiyle şiirleri arasında tasavvuf edebiyatı nazım türlerinden şathiye ve devriyeye rastlamak mümkündür. Bu da onun iyi bir tasavvuf terbiyesi aldığına göstergesidir.

Dini tecrübe, ona sahip olan birey açısından benliği derinden etkileyen motiflerle doludur. Bu motiflerin başında *içsel aydınlanma* ve *deruni tecrübe* sonucu oluşan vecd hali gelmektedir. Dini tecrübe içerisinde birey içsel aydınlanma ile kendini aşarak başkalaşır ve olgunlaşır. Bu aşamada sahip olunan nitelikler diğer insanlar tarafından çok üstün nitelikler olarak algılanır. Bu anlamda bir sūfnin tecrübesiyle herhangi bir bireyin yaşadığı bu türden tecrübe arasında bir farklılık yoktur. Bu bağlamda Âşık Veysel’in içsel aydınlanma yaşayan ve bu tecrübe sonucu çeşitli deyişler dile getiren bir halk ozanı olduğunu söyleyebiliriz. Âşık Veysel’in gerek yaşadığı dönem gerekse içinde bulunduğu psiko-sosyal çevre onun yaşam felsefesinin oluşmasında büyük etki yapmıştır. Fiziksel yetersizliğinin oluşturduğu yoksunluk duygusu, zaman zaman psikolojik gerilimlere düşmesine neden olmuş, ancak bunları kısa sürede aşmayı başarmıştır. Onun manevi olgunluğa erişmesinde birçok defa Mevlânâ’nın türbesini ziyaret etmesinin etkili olduğunu söylemek mümkündür (Apaydın, 2005, 181).

Âşık Veysel kendinden önce Anadolu’da yaşamış ve yetişmiş olan ve Karacaoğlan, Yunus Emre, Âşık Dertli ve Ercişli Emrah’ı çok sevmiş ve onların şiirlerini dinleyerek büyümüştür. Aynı kültürün XX. yüzyılda bir nevi tamamlayıcısı olmuş, bu özellikleriyle Anadolu halkı tarafından çok sevilmiştir. Veysel’in şiirlerinde bu dört büyük aşığın etkisi rahatlıkla görülebilir.

Âşık Veysel’in şiirleri üç temele dayanmaktadır. Bunlar doğa ve insan sevgisini konu alanlar, öğretici ve eğitici olanlar ile tasavvufi şiirler şeklinde sıralanabilir. Onun tasavvuf şiirlerinin şekillenmesinde yukarıda da belirtildiği gibi babasının Ortaköy’deki Mustafa Abdal Tekkesiyle ilişkisinin ve ikinci eşi Gülizar Hanımı da Yalıncağ Baba Tekkesinde tanımış olmasının etkili olduğu söylenmektedir. Şüphesiz bahsi geçen bu durumların etkisi olmuştur. Ancak, Veysel’in tasavvuf şiirlerinin şekillenmesinde sadece bu iki faktöre dayalı olduğunu söylemek yeterli değildir. Veysel’in şiirlerinde yer alan ana temanın dini içerik olduğunu söyleyebiliriz.

Âşık Veysel'in Dini Yönelimleri ve Şiirlerinde İşlediği Manevi Değerler

Manevi Değerler: Âşıklığın önemli bir özelliği de ozan baksı geleneğinin bir uzantısı olarak nasihat etmektir. Eski kültürden gelen bu özellik, İslamiyet'in kabulünden sonra da Dedem Korkut'tan itibaren devam etmiştir. Genellikle olgunluk dönemlerinde âşıklar daha çok toplumun aksayan taraflarını eleştirme ve gençlere nasihat etme görevlerini üstlenirler. Bu durum Âşık Veysel'de de görülmektedir. O, şiirlerinde muhataplarına iyiliği tavsiye etmiş, kötülüklerden uzak durmalarını öğütlemiştir.

Sohbet etme kötü ile

Güreş tutma katı ile

Gitme hırsın atı ile

Sakın hileden tuzaktan (Şaşma Gönül Doğru Yoldan: 76)

Ya bir sanatkâr ol ya bir memur ol

Düşün her tarafı ehli salih ol

Eline geçeni harcama bol bol

Beyhude sarf olan altın tunç olur (Seksen Yıllık Yolu Biraz Düşünek: 74)

Gibi örnekler Veysel'in şiirlerinde sıklıkla görülebilmektedir.

Veysel'in şiirlerinde işlediği konular hakkında yazılan hemen her makalede genelde onun doğa ve insan sevgisini, toplumun iyiye ve güzele yönelmesini tavsiye eden öğretici ve eğitici olanlar ile manevi ve dini konuların işlendiği tasavvufi şiirler oluşturur denmektedir. Demek ki manevi değerler Veysel'in şiirlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Biz de burada onun öne çıkardığı bu manevi değerleri ve bu değerleri ifade ettiği şiirlerini ortaya koyup kısaca yorumlayacağız.

Manevi değerler deyince, bir toplum ya da fertler tarafından benimsenen birleştirici unsurlar akla gelir. Bunların toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve fertlerin iyiliği için olduğuna inanılır. Manevi değerlerin başka bir ifadesi olan milli kültür, Kafesoğlu'na göre "*millet adı verilen canlı organizmanın ruhu ve beynidir. Nasıl ki canlı bir organizma ruhsuz ve bedensiz yaşayamazsa ondan daha da karmaşık olan millet de kültür olmadan yaşayamaz. Bir milletin malı olmuş ruhi değerleri, ahlaki yapısı millî kültüre dayanmalıdır ki bir anlam ifade edebilsin.*" (Kafesoğlu, 1995, 203)

Bir milletin milli kimliğini kazanmasında ve diğer milletlerle olan farklı taraflarını ortaya çıkarmada milli kültürün önemi büyüktür. Bir milletin maddi ve manevi değerleri, örf, adet, gelenek ve görenekleri milli kültürün temelini

oluşturur. Bu unsurların oluşumu ise tarih ile eşzamanlıdır ve o milletin tarihine paralel gelişir.

Genelde değer, özelde ise manevi değerler nelerdir diye soracak olursak bu konuda pek çok yaklaşımlarla karşılaşabiliriz. Son yıllarda bu konularda epey araştırma yapılmış, değerler eğitimi kavramı eğitimin değişmez unsuru haline gelmiştir. Burada önce manevi değerlerin önemi vurgulanacak sonra da bunlar ayrı ayrı tespit edilip Veyssel'in şiirlerinden örneklerle ortaya konacaktır.

Türkler erken çağlardan itibaren doğudan batıya doğru yaşadıkları göçlerle birlikte, farklı kültürler ve değerlerle karşılaşmıştır. Bu dinamik ve demografik hareketlilik, Türklerin kendi kültürel değerlerini ve kimliklerini kaybettirmemekle beraber yeni tanıdıkları kültürler ile uyum göstermelerine de mani olmamıştır. Bu bakımdan Türkler yeni tanıştıkları kültürlerle uyum sağlarken, aynı zamanda kendi kültürlerini de sürdürmeyi başaramışlardır (Özkul, 2015, 169).

Bu etkiyi Türklerin hayatlarının tüm alanlarında görmek mümkündür. Bu ortak nitelikler, aynı zamanda Türk kimliğinin oluşmasına ve dünyanın dört bir yanına yayılmış olan Türk kavimlerinin ortak bir kültürel kimlik oluşturmasında da etkili olmuştur. Bu durum aynı zamanda Türklerin manevi değerlerine ne kadar önem verdiklerini de göstermektedir.

Ahiliğin yazılı kaynaklarından olan Fütüvvetnâmelerde Türk ahlaki değerleri şöyle sıralanmıştır: Doğruluk, adalet, cömertlik, dostluk, sadakat, kanaat, takva, tefekkür, vefa, ilim, amel, sabır, ihlas, sır saklamak, yalan söylememek, zina yapmamak, hırsızlık etmemek, hoca ve büyüklere saygı, insaf etmek, ayıbı örtmek, çığ söz söylememek, kötü söze cevap vermemek, herkese iyilik yapmak, misafir sevmek, din farkı gözetmeden bütün insanları sevmek, herkesi bir görüp, kendini herkesten aşağı görmek (Arslanoğlu, 2005, 69).

Toplumdaki manevi değerlerin ana kaynağı dindir. Dinler aynı zamanda toplumların oluşmasında da önemli bir görev üstlenir. Türk milletinin oluşmasında İslamiyet önemli bir rol oynamıştır. Din toplumların kimliklerinin korunmasında da önemli bir faktördür. Ziya Gökalp'e göre Rusya'da yaşayan Yakutlar ya İslamiyet'i kabul ederek Türk kalacaklar ya da Hıristiyanlığa girerek Ruslaşacaklardır. Dolayısıyla bir milleti var eden ve onu sonsuza kadar yaşatacak olan onun manevi değerleridir. Değerlerini kaybeden milletlerin milli kimliklerini de kaybettiklerinin örneklerini tarih bize göstermektedir (Arslanoğlu, 2005, 74).

Tüm bu değerlerin oluşumu tarih ile eşzamanlıdır. Her bir değerın oluşumu uzun zaman alır. Böylece o milletin milli kültürünü oluşturan ve değerlere yansımaları ile de hayatın akışını yönlendiren bu değerler kültürel milli değerlerin omurgasını, iskeletini oluşturur (Özen, 2014, 64).

Âşık edebiyatının içinde yer alan isimlerin tamamı toplumun manevi değerlerine önem vermiş, şiirlerinde bunları pekiştirecek şekilde işlemişlerdir. Bu değerlerin önemini vurgulamak adeta âşıkların vazgeçilmez görevi olmuştur. Âşık Veysel'in şiirlerinde kendisini bulan ve Türk toplumunun karakteristik özelliklerinden olan tespit ettiğimiz yirmi manevi değer şunlardır: Ahlak, aile, aşk ve muhabbet, barış ve hoşgörü, cahillik, cömertlik, dost ve dostluk, doğruluk ve dürüstlük, hak ve adalet, hırs ve tamah, ilim ve kültür, insanlık, kahramanlık, kanaat, kin ve kibir, merhamet, namus, sabır, tevazu ve alçakgönüllülük ve vicdandır. Bunlardan cahillik, hırs ve tamah ile kin ve kibir sıfatları toplumumuzun olmamasını istediği önemli değerler olduğu için bunları da listeye koymuş bulunuyoruz.¹

1) Ahlak: Bir toplum içinde kişilerin benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimi ve kurallardır (TDK, 1980, 30) biçiminde açıklanan ahlâk, toplum hayatının olmazsa olmaz şartlarından biridir. Çünkü ahlâk olmazsa toplum hayatı diye bir şey de olmaz, yani insanlar bir arada yaşayamazlar. Neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmazsa toplumda tam bir huzursuzluk ve kargaşa hüküm sürer. Bu yüzden ahlaki değerler toplumun mayası, harcı hükmündedir.

Âşık şiirinin vazgeçilmez konularından olan ahlak, Veysel'de de önemsenmiş ve şiirlerine konu olmuştur. O'na göre bir toplumda hile ve yalan olmazsa kimsenin gönlüne şüphe girmez ve kimseye ceza da verilmez. Toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı teşvik eden en önemli unsur ahlaki değerler olduğu gibi bu güveni sarsan da hile ve yalandır.

Tamuda olmazdı kullara ceza

Olsa temiz **ahlak** ve hüsn-i rıza

Hiç şüphe girmezdi gönüle göze

İşde hile, sözde yalan olmasa (İşde Hile Sözde Yalan Olmasa: 71)

2) Aile (anne-baba): Türk toplumunun temeli ailedir ve aile daha çok anne, baba ve çocuklardan meydana gelir. Türk toplumunda aile fertleri arasındaki saygı ve sevgi esastır ve bunlar ailenin harcını oluşturur. Bu yüzden Türk aile yapısı her şeye rağmen çok güçlüdür. Ailedeki bu güçlü bağları zedeleyen en kuvvetli sebep ise bu hürmetin ortadan kalkmasıdır. Bu da Türk aile yapısının çökmesine yol açar.

Âşık şiirinin ele alınan en önemli konularından biri aile bağlarıdır. Anne ve babaya hürmet, onların anılarını yaşatmak, vasiyetlerini yerine getirmek ve dediklerini yapmak çok önemlidir. Veysel de aile konusunu işlerken önce aile içi saygı ve sevginin yok olmasından duyduğu endişeyi dile getirir.

Dünya tebdil oldu durum değişti

¹ Bu bölümdeki şiirleri Ümit Yaşar Oğuzcan'ın derlediği, İş Bankası Yayınlarından çıkan "Dostlar Beni Hatırlasın" isimli kitabından almış bulunuyoruz. 2. Baskı, 1971

Kimi aya gider kimi cennete.

Dünya güzellendi itibar düştü,

Anne baba yoksun kaldı hürmete. (Durum: 85)

Bundan başka zamandan şikayet, eski törelerin unutulması ve gelişen dünyada gençlerin daha çok kendilerini düşünmek durumunda kalmaları yaşlıları zor duruma düşürmüş, oğuldan ve kızıdan şikayet başlamıştır. Veysel de bu durumu “*Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı*” şiirinde şöyle dile getirir.

Ne oğluna güven ne de kızına

Doğru söylen kulak vermez sözüne

Yalvar yakar getiremen izine

İçimde bir ateş kor belli değil (Dünya Geniş İdi Şimdi Daraldı: 80)

Zamanın gereği olarak anne babaların çocuklarını okutmaları ve onların akranları arasında topluma yarayacak bir iş tutmalarını istemeleri önemlidir. Bu durum da Veysel’de şöyle ifadesini bulur.

Olmak istiyorsan dünyada mesut

Hakka halka yarayacak bir iş tut

Çalıştır oğlunu, kızını okut

İnsan olmak için okumak gerek (Vatan Sevgisini İçten Duyanlar: 183)

Yedi yaşında gözlerini kaybeden Veysel hayatını görme engelli olarak geçirmiş olduğu için anne ve babasına normalden daha fazla bağlı kalmış, bu minnetini ve muhabbetini şiirlerinde ifade etmiştir. Onun annesine yazdığı “*Anama*” redifli şiiri bunu göstermektedir. Bu minnet aynı zamanda Türk toplumunun da önemli bir özelliğidir.

Tükenmez borcum var **anama** benim

Onun varlığından oldu bedenim

Kimi köylü kızı kimisi hanım

Ta ezel tarihte kayıtlı **anam** (Anama: 245)

Veysel’in babası onun fiziki durumunu iyi değerlendirip önceleri oyalanması, sonra da yeteneğini geliştirmesi için Veysel’e saz almış ve onu ocak mensuplarıyla tanıştırmak için büyük iyiliği yapmıştır. Veysel de bu iyiliğe karşılık babasına saygı ve minnetini hiç eksik etmemiştir. Veysel ailesine düşkün bir kişidir. Geldiği noktaya özellikle babasının fedakârlığı ve gayretiyle ulaştığını bilmektedir. Bu yüzden ailesine özellikle babasına olan minnetini her zaman ifade etmiştir. Aşağıdaki dörtlüklerde babasına duyduğu saygı ve muhabbetin ifadesi görülmektedir.

Muhabbetin canda haslardan havır
 Avutur Veysel'i bir şen piyestir
 Türk adı **babamdan** bana mirastır
 Daha bundan başka adı neyleyim (Türk Adı Babamdan Bana Mirastır:
 269)

Sen petek misali Veysel de arı
 İnleşir beraber yapardık balı
 Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı
 Ben **babamı** sen ustanı unutma. (Sazıma: 274)

3) Aşk, Sevgi ve Muhabbet: Hem ilahi sevgi hem de mecazi sevgi âşık şiirinin en temel konularındandır. Zaten daha çok aşk konusunu işlediği için bu tarz edebiyatımıza âşık edebiyatı veya âşık şiiri, söyleyen şairlere de âşık denmiştir. Aşk ve sevgi konusu aynı zamanda edebiyatın da en önemli konusudur. Bütün yazılmış şiir, hikâye ve romanların tümüne baktığımızda bu daha iyi anlaşılır.

Durum böyleyken Âşık Veysel'in aşk ve sevgi konusunu şiirlerinde işlememesi mümkün değildir. O da bu konuya değinmiş, şiirlerinde bol bol işlemiştir. Kendisi de bir tasavvuf ehli olan Veysel, şiirlerinde ilahi aşkı terennüm etmiş, Allah'a olan bağlılığını ifade etmiştir. Denilebilir ki Veysel'de ilahi aşk, mecazi aşktan daha ön plandadır.

Aşkımın temeli sen bir alemsin
Sevgi muhabbetsin dilde kelamsın
 Merhabasın dosttan gelen selamsın
 Duyarak alırım sen varsın orda (Saklarım Gözümde Güzelliğini: 27)

Aşkın beni elden ele gezdirdi
 Çok dolandım bulamadım eşini
 Beni candan usandırdı bezdirdi
 Tuzlu imiş yiyemedim aşını (Aşkın Beni Elden Ele Gezdirdi: 30)

Bahar gelir çiçek olur açılır
 Zaman zaman yağmur olur saçılır

Ehl-i aşka mey görünür içilir

Ne sen var ne ben var bir tane Gaffar (Göz Gezirdim Dört Köşeyi Aradım: 32)

Bu çark böyle döner durmaz

Ehl-i aşklar yanar, durmaz

Aşk meyinden kanar, durmaz

Sevgi muhabbet yaratmış (Mimar 34)

Yorulursun gitme yaya,

Hükmedersin güne aya,

Aşk denilen bir deryaya

Çıkamazsın girme gönül. (Gönül Sana Nasihatim 58)

4) Barış ve hoşgörü: Toplumumuzun önemli manevi değerlerinden olan hoşgörü ve barış Anadolu insanında çoklukla bulunmaktadır. Yunus bir şiirinde “*Yaratılanı hoş gördük / Yaratandan ötürü*” der. Tasavvufun en temel ilkelerinden birisi insanları hoş görmek, kusurlarını görmemektir. Bu durum İslami terbiyenin de önemli bir özelliğidir.

Veysel Atatürk'ü tanıdığı günden ölünceye kadar ona olan bağlılığını hiçbir zaman kaybetmemiş, hayranlığını birçok şiirinde ifade etmiştir. Atatürk'e ait olan “*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*” vecizesinin bir ifadesi olan aşağıdaki dörtlükte bu söze atıfta bulunmaktadır.

Sulh sever milletiz cihanda hürüz

Görürüz her şeyi zannetmen körüz

Kafamız kızarsa vurur kırarız

Her şeyin bir anda hurt olur gider (Taşlama II: 233)

Küsmemek, barışık olmak toplumsal düzenin en gerekli şartlarından. Aşağıdaki dörtlükte dünyanın faniliği ve üzerinde kavga edilecek bir yer olmadığını altı çizilirken barışın gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Alimler alemler ölçer biçerler

Hamını hasını eler seçerler

Bu dünya fanidir konar göçerler

Veysel der ki gel **barışak** küslerim (Aslıma Karışıp Toprak Olunca: 37)

5) Cahillik ve Cehalet: Kur'an'ın ilk emri “oku” dur. Okumak İslam dininin bir emri olduğu gibi Türk toplumu için de bilgilenmenin en birinci yolu olduğundan çok önemli görülür. Bundan dolayı yaşlıların, sözü dinlenen insanların geçlere verdiği en önemli nasihat okumak ve bilgi sahibi olmaktır.

Âşık şiirinde neredeyse okumanın önemine vurgu yapmayan âşık yok gibidir. Veyssel de aşağıdaki dörtlükte bu geleneğe uyup bilginin önemine değinmiş, cahilliği yermiştir.

Aldanma **cahilin** kuru lafına
Kültürsüz insanın külü yalandır
Hükmetse dünyanın her tarafına
Arzusu hedefi yolu yalandır

Cahil okur amma âlim olamaz
Kâmillik ilmini herkes bilemez
Veyssel bu sözlerin halka yaramaz
Sonra sana derler deli yalandır (Aldanma Cahilin Kuru Lafına: 69)

Cahil ile sohbet etmek zor olur
Kulağı sağırdır gözü kör olur
Her sözünde kavga niza var olur
Cahiller dikenli çalı sayılır (Bir Softaya: 236)

6) Cömertlik: Veyssel'e göre yaratıcının cömertliğini en çok sergilediği unsur topraktır. Anadolu insanı bütün geçimini topraktan sağlamış, bu yüzden toprağa bağlı kalmıştır. Toprak cömertliğin, almadan vermenin sembolüdür. Aynı zamanda bir tabiat şairi olan Veyssel'de toprak ve cömertlik birlikte anılmaktadır. Onun toprakla ilgili şiirleri üzerine birçok çalışma yapılmış, ayrıntılı olarak işlenmiştir.

Dileğin varsa iste Allah'tan
Almak için uzak gitme topraktan
Cömertlik toprağa verilmiş Hak'tan
Benim sadık yârim kara topraktır (Kara Toprak: 146)

7) Dost ve Dostluk: İnsan hayatı boyunca birçok dost biriktirir veya birçok insanla dost olur. Zaman içinde bunlardan bazıları sadakatle bu dostluğa sadık kalırken bazıları da ihanet eder ve bağlarını koparır. Dar zaman dostun hasını ortaya çıkarır. Bu yüzden dost ve dostluk insan hayatında çok önemlidir.

Âşık şiirinin önemseydiği konulardan olan dostluk bazen beşeri dostluğu kastederken daha çok Allah'a olan yakınlığı ifade eder. Bu düşünce Tekke şiirinde açıkça ortaya konurken halk şiirinde üstü kapalı işlenir. Bu kavram Veysel'de de önemsenmiş, üzerinde defalarca durulmuştur. Veysel hayatının sonunda geldiği noktaya ailesinden sonra dostlarının sayesinde ulaştığının farkındadır ve bunu her zaman övünerek ve minnetini ifade ederek zikretmiştir.

Ben bir adam olamazdım

Gerçek **dostlar** olmasaydı

Gerçek şair olamazdım

Çiçek gözüm almasaydı (Türk Adı Babamdan Bana Mirastır: 270)

Dost ve dostluk kavramı Veysel için o kadar önemlidir ki onun dünyaya gelmesinin adeta yegane amacı bir dost bulmak ve onunla dertlerini unutmaktır.

Dünyaya gelmemde maksat ne idi?

Bir sadık **dost** bulup dem sürme idi

Arzum bir güler yüz gülmeme idi

İstirap dolu kedersin dünya (Kaldırsam Perdeyi Döksem Suçunu: 82)

Yukarıda da değindiğimiz gibi bu dünyada dost bazen yakın arkadaşken genelde yaratıcının kendisidir. Fani alemde kurulan dostluk da fani olacağı için baki olana dost olmak ve bu dostluğu bekaya taşımak ve bu imanla ölmek Veysel için çok önemlidir.

Ben bir ceset sen bir cansın

Hem dinimsin hem imansın

Bana benden yakın sensin

Dost yolunda ölemedim (Eşin Yoktur Bulamadım: 104)

Âşıklar aşk meyini içmiş ezelden

Ne kuru tahtadan ne sarı telden

Dostun bahçesinde açılan gülden

Girip deste deste derince coşar (Ansızın Kalbimde Uyanan Aşkın: 106)

Karlar erir, akar gider lodostan

Coşar gönlüm selam gelse o **dosttan**

Sen eyledin beni dillere destan

Çırpınıp saçların yolan elveda (Ayrılık Günleri Geldi Dayandı: 130)

Âşık Veysel tabiatın uyanışını ruhunda doyasıya hisseder. Baharın gelmesi, yaprakların titremesi ve ortalığa çiçek kokularının yayılması onda büyük bir huzura neden olurken bu güzelliğin tamamlayıcısı vefalı bir dosttan gelen haberdur.

Eser seher yeli her sabah sabah

Dalgalanır sular titreşir yaprak

Saçar kokusunu menekşe zambak

Hakiki bir duygu vefalı **dosttan** (Cümle Ağaç Uykusundan Uyandı: 162)

8) Doğruluk ve Dürüstlük: Sıdk yani doğruluk Kur'an'da tavsiye edilen bir sıfattır. Bu yüzden dini içerikli eserlerde doğruluk çok tavsiye edilmiştir. Bunun tersi olan yalancılık ise büyük günahlardan sayılmıştır.

Doğruluk kavramına çok önem veren Veysel, şiirlerinde yalanı şiddetle kötülemiş, yalanın birçok kötülüğe neden olduğunu ifade etmiştir. Ona göre yalan bereketin kaçmasına sebep olur. Gerçek ve vicdanın bulunduğu yerde yalan barınmaz.

Baktım ki **yalan** geldi dikildi

Gerçek geldi **yalan** kaçtı sıkıldı

Ararken gerçeğe yalanı buldu

Hele görsen orda seyir çoğidi

Yalanı görünce bereket kaçtı

Vicdanla yalan bir kavralaştı

Vicdan yalanları çiğnedi geçti

Her ana doğuramaz böyle yiğidi (Gezerken Aklımın Evine Vardım: 247)

9) Hak ve Adalet: Hak ve Adalet, eşitlik ilkesine dayanır. Hakkı sağlamanın yollarından biri de zulmü ortadan kaldırmak, savaştan ve baskıdan uzak durmaktır. Bir Müslümanın ibadetten başka bu dünyada yapacağı birçok şeyden biri de zulmü ortadan kaldırmak, adaleti kurmaktır. Bu her şeyden önce insanın bizzat adil olması ile başlar. Zira bizzat adil olmayan, başkalarının da hakkını arayamaz.

Veysel de hak ve adalet konusunu dile getirmiş, birçok şiirinde adaletin önemine değinmiştir. Atatürk isimli şiirinde milletini kayıran hükümetin ve adaletle yapılan devlet işlerinin millete şeref kazandırdığını, gelişmeye sebep olduğunu ve millet olarak bu işlerin takdir edilmesi

gerektiğini belirtir. “*Taşlama II*” isimli şiirinde ise idarecilerin hak ve adaletten ayrıldığı zaman insanların kahredip onlardan kaçacağını ve sevginin nefrete dönüşeceğini ifade eder.

Hükümet de milletini kayırdı
Bir afetti hapisleri koyurdu
Adaletle tebligatlar duyurdu
Çok şeref kazandık bayramımızdan.

Türkiye'yi **adaletle** yaşattı
Dağları deldirdi demir döşetti
Millele bir altın kemer kuşattı
Haşa nankör olman devranımızdan (Atatürk: 195)

İnsanlık kahretmiş sizden kaçıyor
Nefret kapıların size açıyor
Vicdan sizden çok uzaktan uçuyor
Zulüm var **adalet** nerd'olur gider (Taşlama II: 234)

10) Hırs ve Tamah: Hırs ve tamah tıpkı kin ve kibir gibi insanı toplumda rezil eden huylardandır. Veysel'e göre insan eğer hırsın atı ile giderse, kötü ile sohbet ederse ve sabretmeyip hırsa kapılırsa büyük zarara uğrar.

Sohbet etme kötü ile
Güreş etme katı ile
Gitme **hırsın** atı ile
Sakın hileden tuzaktan

Veysel sözün bir söz olsun
Çokça sabır **hırs** az olsun
İnce eğirip düz olsun
Gececeksin bu taraktan (Şaşma Gönül Doğru Yoldan: 76)

Veysel'e göre hırs kanaatin tersidir ve onunla bir yerde barınamaz. İnsanlar hırsa kapılırsa iradeyi kaybeder, hırs insanın yüreğini yakar ve onun gayretine düşmandır.

Karadeniz gibi kükrer çoşarsa
Dalgası gelince yaman âşıklar
Hırs gelip de ayranlığı şişerse
Kaybeder iradey, dümen âşıklar (Âşıklar: 117)

Baktım ki gayrete durmaz çalışır
Tamah onu görür güler yılışır
Kanaatle tamah durmaz sürüşür
Tamah bilmem kimden almış öğüdü (Gezerken Aklımın Evine Vardım:
246)

11) İlim ve Kültür: İlim tahsil etme, kitap okuyarak bilgisini artırma gibi özellikler Türk toplumunda her zaman teşvik görmüş ve desteklenmiş özelliklerdir. İlim konusunda birçok hadisi şerif ve Kur’an’ın ilk emrinin de “*ikra*” (oku) olması ilim öğrenmeye karşı insanımızın hep açık olmasını sağlamıştır. Yunus’un meşhur

İlim, ilim bilmektir
İlim, kendin bilmektir
Sen kendini bilmezsen
Bu nice okumaktır.

Şeklindeki sözleri, okumanın ve elde edilmesi gereken bilginin nasıl olması gerektiği sorulasına verilmiş bir cevaptır. Okuyan insan önce kendini sonra yaratanını bilmeli daha sonra insanlığa hizmet etmelidir. Kişinin kendini bilmesi aynı zamanda tasavvufta da istenilen bir durumdur.

Veysel’e göre herkes ilimde hayli ilerlemişken bizim bu yurdun evlatları olarak tembellik yapıp ilim sahasında geri kalmamız bize yakışmaz. Bu yüzden kendi yaramıza kendimiz derman bularak yurdumuza olan borcumuzu ödememiz gerekir.

Herkes **ilim** deryasında yüzüyor
Çıkmış ayın çevresinde geziyor
Yazık bize yollarımız uzuyor
Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız

İlim kültür deryasına dalalım
Çevremize bakıp ibret alalım

Kendi yaramıza derman bulalım

Hepimiz bu yurdun evlatlarıyız (Hepimiz Bu Yurdun Evlatlarıyız: 186)

12) İnsanlık: İnsan eşrefi mahlukattır yani yaratılanların en şerefliisidir. İnsan yeryüzünde Allah'ın halifesi ve muhatabıdır. O, Kur'an ve kainat kitabını insanın okuması için yaratmıştır. Bu yüzden bazı mutasavvıflar insanda yaratıcının bazı özelliklerini görmüşler ve insanı Allah'ın isimlerinin en çok tezahür ettiği varlık olarak değerlendirmişlerdir. Bu özelliklere sahip olan insan, Veysel'e göre sağa sola sapmamalı, ikiliğe düşmemeli, çalışıp yaratılışının hakkını vermelidir.

Veysel sapma sağa sola

Sen Allah'tan birlik dile

İkilikten gelir bela

Dava **insanlık** davası (Senlik Benlik Nedir Bırak: 66)

Allah'ın varlığı mevcut **insanda**

İlim akıl fikir sermaye sende

Çalıştır gemiyi otur dümende

Uyan bu gafletten uyuma yurttaş (Uyan Bu Gafletten: 191)

İleriyi gören geriye bakmaz

İnsanlık yolundan taşraya çıkmaz

Allah cömert amma ekmek bırakmaz

Oturup geçmişî konuşanlara (Kulak Ver Sözüme Dinle Vatandaş: 70)

13) Kahramanlık (Vatan Sevgisi): Vatan sevgisi ve kahramanlık duygusu âşıklık geleneğinin vazgeçilmez özelliğidir. Hatta genelleme yapıp en fazla kahramanlık duygusunun işlendiği şiirler âşık şiirleridir denilebilir. Bu durum hemen her âşık için geçerlidir. Bu duygu Veysel'de de mevcuttur. Onun birçok şiiri vatan ve memleket sevgisini işlerken o, gençlerin bu düşünceyle yetiştirilmesini ister.

Çocuğudum Anam bana ders verdi

Okumamı çalışmamı ön gördü

Milletine bağlı ol da dur derdi

Vatan sevgisini giyitti Anam (Anama: 245)

14) Kanaat: Anadolu irfanına göre zenginliğin ölçüsü kanaattir. Yani kanaat en büyük zenginliktir. Bu düşünce yüzyıllardır Anadolu insanının

Sabır hırsın duluğuna bir çaktı

Kin ve kibir ele aldı ağıdı (Gezerken Aklımın Evine Vardım: 246)

Benden ayrılınca **kin** ve buğuzum

Herkese güzellik gösterir yüzüm

Topraktır cesedim güneştir özüm

Hava yağmur uyandırır hislerim (Aslıma Karışıp Toprak Olunca 37)

16) Merhamet: Merhamet etmek ve merhamet görmek insanın en temel özelliklerindedir. Kur'an'da da yaratılana karşı insanların merhamet etmeleri istenirken Allah'ın yarattıklarına karşı merhamet etmesinin de altı çizilir. Mevlana'yı ziyaret etmesi sırasında Veysel de Allah'tan bağışlanma dileğini bu dizelerle ifade eder.

Yalvarırım akşam sabah

Kul olanda olur günah

Merhamet et halime bak

Affeyle Allah aşkına (Mevlana'yı Ziyaret: 250)

17) Namus: Âşık şiirinin yukarıda da değinildiği gibi en temel konularından birisi kahramanlık ise bir diğeri de ırz ve namustur. İnsan yalnız hayatını korumak için savaşmaz, aynı zamanda ırz ve namusunu korumak için de savaşır ve ölür. Bu uğurda hayatını feda eden insan İslam dinine göre şehit kabul edilir. Türk milletinin kahramanlığını anlatan aşağıdaki şiirde Veysel candan geçilir ama namustan geçilmez diyerek bu düşüncemizi teyit etmektedir.

Türk milleti asla korkmaz düşmandan

Korkarız Allah'tan bir de vicdandan

Geçmeyiz **namustan** geçeriz candan

Kalan gazi ölen mert olur gider (Taşlama II: 233)

18) Sabır: Sabır da kanaat gibi, merhamet gibi, başkasına yardım etmek gibi inanan insanda en çok olması gereken sıfatlardandır. Bu topraklar yüzyıllardır üzerinde yaşayan sakinini bu duyguya alıştırmış, insanımız bu duyguyla hayatına şekil vermiştir. “Sabırla koruk üzüm olur” gibi birçok atasözü geliştirmiştir.

Sabır tasavvufta da bir makam olarak değerlendirilmiş, hayatın sırrının sabır olduğu vurgulanmıştır. Bir Anadolu insanı olarak bu duyguyu derinden yaşayan Veysel, şiirlerinde sabırlı olma yönünde telkinde bulunmuş, sabırlı olmanın faydalarını sıralamıştır.

Gülü yetiştirir dikenli çalı
Arı her çiçekten yapıyor balı
Kişi **sabır** ile bulur kemali
Sabretmeyen maksudunu bulamaz (Anlatamam Derdimi Dertsiz
İnsana: 48)

Veysel sözün bir söz olsun
Çokça **sabır** hırs az olsun
İnce eğir ip düz olsun
Geçeceksin bu taraktan (Şaşma Gönül Doğru Yoldan: 76)

Bunların hepsi mevcut Veysel 'de
Yoktur diyeceğim emmare elde
Çamuruma karışmıştır temelde
Sabır bunun cümlesine bağ idi. (Gezerken Aklımın Evine Vardım: 247)

Veysel der dünyaya ben niye geldim
Her zaman ağladım ne zaman güldüm
Gönlüme teselli kendimde buldum
Sabır ile teskin ettim özümü. (Genç Yaşımda Felek Vurdu Başıma: 258)

19) Tevazu ve Alçakgönüllülük: Genelde tasavvufta, özelde ise Bektaşi öğretisinde toprak tevazunun simgesidir. Bektaşi geleneğinde toprağın ayrı bir önemi vardır ve Hz. Ali'nin bir lakabı da “*Ebu Türeb*” dır. Ayrıca toprak hem anneyi hem de almadan vermeyi temsil eder. Bu yüzden toprak kutsaldır. Veysel için de toprak hayatın kendisi, tabiatın varlık nedenidir.

Veysel'de toprak kutsal değerler gibidir ve fazlasıyla işlenmiştir. Özellikle “*Dost dost diye nicesine sarıldım / Benim sadık yârim kara topraktır*” diye başlayan şiiri belki de en çok sevilen şiirdir. Veysel'e göre bütün bedenler tevazunun simgesi olan topraktan oluşur, onun için ölmeden önce nefsi öldürmek gerekir.

Veysel tevazuda zirveyi yakalamıştır. O kendisine verilen kıymete itibar etmez, kendisini aciz hisseder ve başkalarının da kendisi gibi tevazu sahibi olmalarını ister. Bu düşüncesinde de içinde bulunduğu manevi ortamın etkisi büyüktür.

Topraktandır cümle beden
Nefsini öldür ölmeden
Böyle emretmiş yaradan
Sen kalemsin ben uç muyum (Kardeşim: 47)

Verilen kıymete layık değilim
Bir aciz kimseyim ayık değilim
Yüzemem deryada kayık değilim
Diyorsunuz gir deryaya yüz bana (Gecenin İlhamı: 267)

Ey gönül kendini yüksek gözetme
Sana zor geleni herkese tutma
Her güzeli güzel sanıp meyletme
Kalles olur en sonunda aldanın

20) Vicdan: İnsanın fitratındaki en büyük ayırt edici haslet vicdandır. Vicdanı bozulmamış bir insan kesinlikle yanlışla doğru, doğruya yanlış diyemez. Bu sebepten toplumumuza yön veren ilim irfan sahipleri mutlaka vicdanın önemine değinmişler, insanları vicdanlı olmaya davet etmişlerdir.

Veysel'in şiirlerinde az da olsa vicdan kavramı ele alınmıştır. Hakkı arayan insan vicdanının sesini dinlemeli, şeytana uymamalıdır. Türk milleti yalnızca Allah'tan ve vicdanın sesinden korkar. Çünkü her ikisi de insanı aldatmaz, doğruyu telkin eder.

Sevgi, muhabbet insana
Hak ararsan bak **vicdana**
Sakın aldanma şeytana
Akıl baştan çıkar gider (Aşıklar II: 125)

Türk milleti asla korkmaz düşmandan
Korkarız Allah'tan bir de **vicdandan**
Geçmeyiz namustan geçeriz candan
Kalan gazi ölen mert olur gider (Taşlama II: 233)

Sonuç

Anadolu irfanı Türklük ve Müslümanlıkla birleşerek ortaya çıkmış bir hayatı okuma şeklidir. Bu anlayış Ahmet Yesevi'de başlamış, Anadolu'da Yunus Emrelerle, Mevlanalarla, Hacı Bektaş Velilerle devam etmiş ve günümüze kadar gelmiştir. Bu feraset ve hayatı farklı okuma tarzı 20. Yüzyılda Aşık Veysel'de temsilciliğini bulmuş, adeta bir bayrak yarışı gibi günümüzde de devam etmektedir.

Aşık Veysel'in şiirleri dikkatle okunduğunda Yunus Emre geleneğinin takipçisi olarak halk ozanları arasında en çok okunan ve hakkında yazı yazılan şair olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu haklı şöhreti kazanmasında onun Bektaşî geleneğine bağlılığı ve ocağa intisabının etkisi büyüktür. O, bu irfanın verdiği olgunlukla dönemin bürokrasisinin de dikkatini çekmiş, tüm Anadolu insanı tarafından sevilmiştir.

Veysel, Sivas'ta doğup büyümüş ve hayatının büyük kısmını orada geçirmiştir. Yaşadığı dönemde çileli geçen ömrüne rağmen çalmayı ve söylemeyi bırakmamıştır. Doğduğu şehrin de Anadolu irfanının medeniyet merkezlerinden olması onun bu dünya görüşünün şekillenmesinde etkili olmuştur. Sivas ilinin bu özelliği bugün de hala devam etmektedir.

Âşık Veysel, eserlerinde toplumsal olgulara sıkça yer vermiştir. Özellikle şiirlerinde manevi değerlere oldukça fazla değinmiştir. Bu bakımdan toplumun manevi unsurlarını da hem yansıtmış hem de gelecek nesillere aktarmıştır. Çalışmamızda, Âşık Veysel'in şiirlerinde geçen 20 adet manevi değerlere örnek sayılabilecek unsur tespit edilmiştir. Bu unsurlar, "Ahlak", "Aile (anne-baba)", "Aşk", "Sevgi ve Muhabbet, Barış ve hoşgörü", "Cahillik ve Cehalet", "Cömertlik", "Dost ve Dostluk", "Doğruluk ve Dürüstlük", "Hırs ve Tamah", "İlim ve Kültür", "İnsanlık", "Kahramanlık (Vatan Sevgisi)", "Kanaat", "Kin ve Kibir", "Merhamet", "Namus", "Sabır", "Tevazu ve Alçakgönüllülük", "Vicdan" başlıkları altında sınıflandırılarak açıklanmıştır.

Sonuç olarak 2023 yılının Unesco tarafından Aşık Veysel yılı olarak kabul edilmesi tesadüfi olmadığı gibi tüm dünyanın bu irfandan, hoşgöründen, iyi niyetten haberdar olması için de iyi bir vesile olmuştur.

Kaynakça

- Apaydın, Halil. "Âşık Veysel Şatıroğlu'nda Dini Tecrübe". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* (2005), 3.
- Oğuzcan, Ümit Yaşar. *Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın, Bütün Şiirleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Baskı, 1971.
- Aytaç, Pakize. "Âşık Veysel'in Şiirlerinde Mistik Unsurlar". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 26 (2013), 253-271.
- Bakiler, Yavuz Bülent. *Âşık Veysel Kitabı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1989.

- Günay, Umay. “Âşık Veysel ve Âşık Tarzı Şiir Geleneği”. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (1993).
- Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Milliyetçiliğinin Meseleleri*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1995.
- Karadayı, Osman Nuri. “Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Tasavvufî Neş'enin Âşık Tavrına Yansımaları”. *KTÜİFD* 4/1 (2017), 43-64.
- Karataş, Turan. “Âşık Veysel'in Şiirini Besleyen Üç Önemli Unsur: Çileli Hayatı, Gelenek ve Yerlilik”. *Türk Dili Dergisi* 609 (2002), 688-695.
- Kaya, Doğan. *Âşık Veysel*. Sivas: Sivas Valiliği Yayınları, 2014.
- Kurt, Necdet. “Âşık Veysel'in Beslendiği Kaynaklar: Emlek Yöresi Edebiyat ve Müzik Kültürü”. *Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu-II Tam Metin Bildirileri* (2021).
- Kurtoğlu, Fatma Süreyya. “Âşık Veysel'in Şiirlerini Değerler Eğitimi Açısından Okumak”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 88 (2017), 101-121.
- Öz, Gülağ. “Âşık Veysel ve Gelişmesine Katkı Sağlayan Kaynaklar”. 2. *Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı*. (2007), 349-356.
- Özdemir, Ahmet. *İki Kapılı Bir Handa Âşık Veysel*. İstanbul: Sivas Platformu Yayınları, 2010.
- Özkul, Osman. “Türk Kimliğini Oluşturan Ortak Kültürel Değerler”. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* 4/8 (2015).
- Toprak, Abdülhamit. “Âşık Tarzı Şiir Geleneğinde Din ve Tasavvuf: Sefil Selimi Örneği”. *Kesit Akademi Dergisi* 4/15 (2018).
- Yıldırım, İrfan Murat. “Âşık Veysel Türk Dünyasında”. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi* 2 (2004).